

**MINISTÈRE
DE L'EUROPE
ET DES AFFAIRES
ÉTRANGÈRES**

*Liberté
Égalité
Fraternité*

DIRECTION DES RESSOURCES HUMAINES

SOUS-DIRECTION DE L'ATTRACTIVITÉ ET DES RECRUTEMENTS

Bureau des concours et examens professionnels

**Concours externe, concours interne et troisième concours
pour l'accès à l'emploi de
secrétaire des affaires étrangères (cadre d'Orient)
au titre de l'année 2026**

Épreuve écrite d'admissibilité n°4

Mercredi 26 novembre 2025

Hébreu

Section Maghreb, Moyen-Orient

Durée totale de l'épreuve : 3 heures - Coefficient : 3

Toute note inférieure à 10 sur 20 est éliminatoire.

Dictionnaire autorisé

Réponses courtes, dans la langue choisie au moment de l'inscription, à des questions à partir d'un dossier composé dans cette même langue permettant d'apprécier les connaissances linguistiques et l'aptitude à formuler des réponses complexes sur les sujets d'actualité en lien avec la section choisie.

Ce dossier comporte 7 pages (page de garde, sujet et sommaire non compris)

Sommaire

Document 1.....	1
Document 2	3
Document 3	5
Document 4	6

Questions

Question 1 (5 points) :

כיצד סיום המלחמה בעזה ופסגת שארם א־שייח' השפיעו על מעמדה האזורי של מדינת ישראל?

Question 2 (7,5 points) :

מה מבדיל בין "יוזמת טראמפ" ליוזמות השלום הקודמות?

Question 3 (7,5 points) :

באילו דרכים הסכסוך הישראלי-פלסטיני ממשיך להשפיע על הדיפלומטיה הגלובלית מעבר לגבולות המזרח התיכון?

השיח על עתיד האזור צובר תאוצה, אך ישראל לא חלק ממנו

בחודשים הקרובים צפויה שורה של ועידות שיעסקו בעתיד עזה ובסכסוך הישראלי-פלסטיני, אבל כל עוד נתניהו וממשלתו לא מוכנים להכיר במדינה פלסטינית, מנהיגי העולם הערבי ימשיכו לקבוע את גורל האזור יחד עם טראמפ

15.10.2025 | מאת: ליזה רוזובסקי

שתי מילים פשוטות נעדרו מהנאומים מלאי הפאתוס שנישאו מעל דוכן הכנסת על ידי ראש הממשלה בנימין נתניהו ונשיא ארה"ב דונלד טראמפ – מדינה פלסטינית. למעשה, הן נעדרו מכל הנאומים הארכניים שנישאו באותו אחר הצהריים במליאה, כולל זה של ראש האופוזיציה יאיר לפיד, שנשמע כמו שכפול נאום של נתניהו עם הבדלי דגשים שוליים.

אלא שבעוד שטראמפ לא הזכיר את המדינה הפלסטינית משום שהוא מודע היטב להתנגדות של נתניהו לרעיון, ניתן לשער שמאחורי ההתעלמות של נתניהו מהנושא עמד דווקא הרצון לא להעכיר את האווירה לפני נסיעתו של החבר היקר דונלד לפסגה בשארם א-שייח'. טראמפ אולי יכול להרשות לעצמו את האשליה ש"שלום במזרח התיכון" אפשרי ללא התייחסות משמעותית להגדרה עצמית לפלסטינים, אבל נתניהו בוודאי יודע היטב שזאת לא אופציה, בוודאי אחרי 7 באוקטובר והשנתיים שחלפו מאז.

גם מנהיגי מדינות ערביות, מוסלמיות ומדינות אירופה שהתכנסו בשארם מודעים לזה היטב. אך בשלב הזה כולם מרוכזים ב"שמירה על המומנטום" והבטחה של מעבר חלק ככל שניתן בין השלב הראשון, ה"פשוט" יחסית של תוכנית 20 הנקודות של טראמפ, לשלב השני, העמום ומלא החורים שבה. ההצהרה המשותפת שעליה חתם טראמפ ביחד עם נשיאי מצרים וטורקיה א-סיסי וארדואן ואמיר קטאר אאל-תאני נוסחה בצורה עמומה וכללית אף היא, עם איזכורים מרומזים ל"שלום בר-קיימא" שבו גם פלסטינים וגם ישראלים יוכלו לשגשג תוך שמירה על זכויות האדם הבסיסיות שלהם, ערבות לביטחונם ושמירה על כבודם.

מבחינת המדינות שהשתתפו בפסגה במצרים, החלק החשוב ביותר במסמך הוא החתימות עצמן: ארה"ב, מצרים, קטאר וטורקיה הפכו ערבות ולמעשה אחריות מלאות ליישום ההסכם בין ישראל וחמאס – כלומר, לקחו בעלות עליו, כשאררה"ב אחראית על ריסונה של ישראל ושלוש המדינות האחרות – לריסונו של חמאס. שני הבכירים האמריקאים שתדרכו עיתונאים בליל חתימת ההסכם אמרו את זה באופן גלוי. לדבריהם, התפקיד של אדמירל בראד קופר, מפקד פיקוד המרכז שייכנס לתמונה בעזה ואף יקצה לצורך כך 200 חיילים, אף שהם אינם צפויים להיכנס פיזית לרצועה, הוא פיקוח. "לוודא שאין הפרות ואין חדירות", שהרי "כולם מודאגים מהצד השני". לדברי הבכירים, הצבתו של קופר "נתנה הרבה ביטחון למדינות הערביות", שאף העבירו לחמאס את המסר שטראמפ "מתייבב בעוצמה מאחורי הערבויות וההתחייבויות שלו שאנשים לא יעשו פעולות התקפיות".

אותם בכירים התייחסו בתדרוך לפירוק של "תשתיות צבאיות ונשק כבד" בעזה – עוד רמז למה שצפוי לקרות, או ליתר דיוק למה שספק רב אם יקרה: פירוק מלא של חמאס מנשקו. מי שאמור לעסוק בפירוק, או לקחת עליו חסות ולפקח עליו, לפי אותם בכירים, הוא כוח הייצוב הבינלאומי. הרכבו המלא עדיין לא ברור, אבל לדברי הבכירים האמריקאים, כבר ידוע שהמדינות שתיווכו במשא ומתן בשבוע שעבר וחתמו על ההצהרה בשארם א-שייח' שלשום – מצרים, קטאר וטורקיה – ישלחו כוחות לעזה. ייתכן שגם האמירויות יצטרפו אליהם, אמרו הבכירים. מקור הבקיא בפוליטיקה באזור, אמר ל"הארץ" כי לא סביר שאיחוד האמירויות תשלח כוחות צבא לעזה, אך היא ללא ספק תמשיך להשתתף באופן נרחב במאמץ ההומניטרי והאזרחי ברצועה. ייתכן, כך לדברי המקור, כי היא תשחק תפקיד חשוב גם ברפורמה במערכת החינוך בעזה לשם דה-רדיקליזציה.

"אני לא חושב שהמצב בעזה צפוי להידמות למצב בלבנון, שם חיזבאללה נמצא תחת לחץ כבד מבית להתקדם לפירוק מנשק אף שישאל ממשיכה לתקוף אותו", אומר יו לובט, עמית בכיר בתוכנית למזרח התיכון וצפון אפריקה של מכון המחקר המועצה האירופי ליחסי חוץ (ECFR). בעוד שממשלת ישראל בוודאי מעוניינת בתרחיש שבו היא יכולה להמשיך להפעיל על חמאס לחץ דיפלומטי וצבאי בו זמנית כדי לאלץ אותו להתפרק לחלוטין מנשקו, אני לא חושב שזה בקלפים". לדברי לובט, חמאס מצדו "פתוח" לפירוק הנשק ההתקפי שלו, כלומר הרקטות והמנהרות ההתקפיות, אך לא יסכים להתפרק מנשקו הקל, ואילו המדינות שמוכנות לתרום חיילים לכוח הייצוב אינן מוכנות להתעמת עם חמאס צבאית.

במילים אחרות, חמאס ימשיך להחזיק בכוח והשפעה משמעותית ברצועה, והשאלה כיצד הכוח וההשפעה האלה ינוצלו תיוותר פתוחה בעת הקרובה, כמו הרבה שאלות אחרות בנוגע לעתידה של עזה.

ישראל יכולה לנסות ולשאוב עידוד דווקא מהנוסח העוקצני של הצהרת שארם, שבה נכתב כי המזרח התיכון אינו יכול "לסבול מעגל מתמשך של מלחמות, משאים ומתנים תקועים ויישום מקוטע, לא שלם או סלקטיבי של תנאים שהוסכמו בהצלחה". גם אם ניצחון מוחלט על חמאס אינו אפשרי, כפי שהתריעו רבים, חמאס תחת פיקוח של טורקיה, קטאר ועוד כמה מדינות ערביות ומוסלמיות עשוי, בתסריט אופטימי, להיות חמאס "אחר". מה שבטוח שבנוסף לישראל ישנם עוד כמה כוחות במזרח התיכון, ובהם איחוד האמירויות, שמעוניינים בחמאס מורתע וחלש ומשחק הכוחות הפנים-ערבי ומוסלמי בעזה ייסוב בין היתר סביב הנושא הזה.

הפסגה בשארם, לצד פסגה צנועה יותר שהתקיימה בשבוע שעבר בפריז, בעיקר בדרג של שרי חוץ, הן החוליות הראשונות בשרשרת ארוכה של פסגות ומפגשים שצפויים להתקיים בחודשים הקרובים ולעסוק בעתיד עזה ובפתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני. אם ישראל לא תשנה כיוון, רובן יתקיימו ללא השתתפותה.

נשיא מצרים עבד אלפתח א-סיסי הכריז בשארם כי מצרים תארח בקרוב פסגה לשיקום עזה, בהתאם לתוכנית טראמפ. האיחוד האירופי צפוי מצדו לארח מפגש של "קבוצת התורמות לפלסטין", שמטרתה להציל את הרשות הפלסטינית מקריסה ולהוביל אותה בסופו של דבר ללקיחת אחריות גם על רצועת עזה. מדינות אירופה ומדינות ערביות מובילות ידאגו לכך שהנושא של הכשרת הרשות לשליטה בעזה לא יירד מסדר היום, ולא יאפשרו לנושא פתרון שתי המדינות לרדת מסדר היום, גם אם נתניהו ויורשיו הפוטנציאליים יתעלמו ממנו במפגיע וגם אם קולות בישראל הקוראים להקמת מדינה פלסטינית יושתקו "ביעילות", שהפגין, כלשונו של טראמפ, יו"ר הכנסת אמיר אוחנה כשהרחיק מהאולם את חברי הכנסת אימן עודה ועופר כסיף שהניפו שלט "להכיר בפלסטין".

טראמפ טען כי התקיפה האמריקאית באיראן הסירה מעל ההסכם שנחתם עתה "עננה". אך שני עננים אחרים ימשיכו לרחף מעל נתניהו, לרדוף אותו ולהגביל את צעדיה של ישראל – עננת הטבח בעזה שנמשך שנתיים ועננת המדינה הפלסטינית הלא ממומשת. מקורות דיפלומטיים אמרו ל"הארץ" כי הזמנתו של נתניהו למצרים מצד הנשיא א-סיסי היתה רצינית לחלוטין ונעשו הכנות לכך. לפי אותם מקורות, גם הפרסומים על ביקור אפשרי של נשיא אינדונזיה פרבואו סוביאנטו בישראל התבססו על כוונות רציניות. אך כל הכוונות הטובות האלה התפוגגו, ולא משנה מה היתה האמתלה הרגעית לכך, בסוף אלה הן הסיבות הבסיסיות הבאות: נתניהו נתפס כפושע עם דם על הידיים בעולם הערבי והמוסלמי, וכל עוד הוא אינו מוכן לדבר על מדינה פלסטינית, למנהיגיו אין הצדקה לפתוח איתו בשיחה. ובעוד שישראל נותרת מחוץ לחדרי השיחות החשובות על עתיד האזור, גורלה נותר תלוי בחסדי טראמפ וחבריו, ובהם ארודאן ואמיר קטאר.

נקמת ההיסטוריה: הסכם אוסלו של חמאס ונתניהו

מאז נחתם הסכם אוסלו, חמאס ונתניהו עמלו קשות למוטט אותו. כעת הם מוצאים עצמם מחויבים להסכם שמזכיר את הסכם אוסלו במידה רבה. זה לא יפריע להם לנסות למנף אותו לקידום נרטיב של ניצחון

9.10.2025 | מאת: מנחם קליין

יוזמת טראמפ והסכם אוסלו הם הסכמי ביניים שבאו לאחר עימות קשה שישראל לא יכלה להכריע בכוח. להיסטוריה יש דרכים אכזריות לנקום במי שעומד בדרכה. חמאס ונתניהו עמלו קשות למוטט את הסכם אוסלו. נתניהו צעד בהפגנה ליד ארון מתים וחמאס ביצע פיגועי התאבדות בתחומי ישראל מאז טבח גולדשטיין במערת המכפלה ב-1994. ב-19 השנים האחרונות פעלו נתניהו וחמאס לתחזק מציאות של אנטי-אוסלו: בידול רצועת עזה מהגדה המערבית והרחבת ההתנחלויות. נתניהו התכונן לספח רשמית חלקים מהגדה המערבית וחמאס תקף את ישראל ופגע בה באופן שאף מדינה ערבית או ארגון פלסטיני לא עשו מאז 1948. מפתיע ככל שזה נראה, היום שני הצדדים שותפים להסכם נוסח אוסלו. במושב האחרון בשארם אל-שייח' ישבו שתי המשלחות זו מול זו, דבר חסר תקדים במגעים ביניהן שתמיד התנהלו בעקיפין ובנפרד.

יוזמת טראמפ והסכם אוסלו הם הסכמי ביניים שבאו לאחר עימות קשה שישראל לא יכלה להכריע בכוח: הסכם אוסלו לאחר האינתיפאדה הראשונה, והסכם טראמפ לאחר המתקפה הנפשעת של חמאס והג'ונסייד הישראלי. בשני ההסכמים יש חורים רבים. מתנגדי הסכם אוסלו ניצלו את החורים כדי להרוס אותו וכך עלולים לעשות מתנגדי ההסכם הנוכחי. אין לשכוח שהצבא בראשות אהוד ברק התנגד בזמנו להסכם אוסלו, וגם היום לבטח ישנם מפקדים בכירים החשים שנתניהו החמיץ את הגאולה והרס תקופה של נס. כוחות צבא ישראליים יישארו בתוך רצועת עזה והדבר עלול לחבל בהסכם.

אולם מבט השוואתי קרוב יותר יגלה שיוזמת טראמפ מרחיקת לכת מהסכמי אוסלו. בהסכם אוסלו, הקמתה של מדינה פלסטינית לא צוינה על ידי הצדדים אפילו כאפשרות, דבר שיוזמת טראמפ מציינת כיעד בקצה הדרך. תרמה לכך ההכרה במדינת פלסטין מצד מדינות חשובות במערב וההפגנות הרבות והסוערות ברחבי העולם נגד הג'ונסייד של ישראל. וכמו בהסכם אוסלו, יוזמת טראמפ מדברת על ממשל פלסטיני ברצועת עזה כצעד ראשון לעצמאות.

יוזמת טראמפ באה כאשר ברצועת עזה אין התנחלויות, בשונה מהמציאות בה כוננו הסכמי אוסלו. זאת ועוד: על פי יוזמת טראמפ, יפעל ברצועת עזה כוח ייצוב בינלאומי שיעזור לממשל הפלסטיני המקומי. במילים אחרות, בניגוד להסכמי אוסלו, שבהם ישראל היתה זו שהתייצבה מעל הרשות הפלסטינית והפעילה אותה, בממשל העתידי ברצועת עזה לא יהיה מקום לישראל. אכן, גם חמאס לא יהיה חלק מהממשל העתידי, אבל הוא יוסיף להתקיים. זו הזדמנות פוליטית עבור חמאס.

החברה הישראלית – ובפרט הימין העמוק בה – מתמודדת עם דיסוננס קוגניטיבי, סתירה מהותית בין אמונה עמוקה למציאות. לאחר מתקפת 7 באוקטובר אימצה החברה הישראלית ברובה תפיסה דמונית של הפלסטינים כולם, בראש ובראשונה של תושבי רצועת עזה. היא הצדיקה את השמדתם, או לפחות את הגלייתם, כהכרח ביטחוני וקיומי. ההסכם מאיין את האפשרויות הללו.

השמחה על החזרת החטופים ונרטיב הניצחון ההיסטורי שנתניהו ודאי יקדם אינם יכולים לגשר על הסתירה הזו. מעבר לה חבויה שאלה שעדיין לא נשמעת בפומבי, אבל מקננת: האם כל הקורבנות שישראל הקריבה היו הכרחיים כדי לחזור להסכם דמוי אוסלו? האם ההסכם הזה אינו אלא טעות? או שמא ההתנגדות לאוסלו היתה טעות? אכן, גדול הפיתוי של ישראל להפר את יוזמת טראמפ כדי לפתור את הסתירות התודעתיות הללו.

האתגר של הנהגת חמאס שונה. הוא כבר החל לפתח נרטיב שמעניק את הניצחון לעם הפלסטיני. כך יכול חמאס להכיל במידת מה את הביקורת הציבורית החריפה על שיצא למתקפה בלי תוכנית מדינית, שתסן את התגובה הישראלית הקשה שהוא היה אמור לצפות לה. במקביל, חמאס מאדיר את הישגיו במערכה ואת כישלונותיה של ישראל. קדם לו בזאת ערפאת במלחמת 1982 ובקרר כראמה ב-1968, שהפכו למיתוסים מכוננים למרות המפלול הצבאי.

לאחר שגורש מביירות, רומם ערפאת את "ילדי האר.פי.ג'י" שבלמו את התקדמות הטנקים הישראליים בסמטאות מחנות הפליטים בצור ובצידון. ככל שיעבור זמן, יכול הנרטיב המקביל של חמאס לרכוש תמיכה ציבורית, בפרט כאשר הרשות הפלסטינית ברמאללה ומנהיגיה, אבו מאזן הקשיש וחוסין אל-שייח' שמונה בעצה אחת עם ישראל וארה"ב, נתפסים כבלתי לגיטימיים ומושחתים. לפיכך, אם מרוואן ברגותי אכן יישאר בכלא, זה ישרת למעשה את חמאס שלא יפגוש מולו יריב בעל משקל פוליטי.

ההנהגה המדינית של חמאס יכולה עתה לחזור למסמך המדיניות והעקרונות שהציגה ב-2017, ולהפליג ממנו הלאה. ההכרה של מדינות מערביות חשובות במדינה פלסטינית והביקורת העולמית על הג'נוסייד הישראלי מקלים עליה לעשות זאת. גורמים אלו לא היו קיימים ב-2017. הנהגת חמאס יכולה גם לחזור להסכם עם פת"ח משנת 2021 לגבי עריכת בחירות כלליות לרשות הפלסטינית ולמוסדות אש"ף. המשך הרפורמה המדינית שהוצגה באמנה משנת 2017 והסכמה בין חמאס לפת"ח יכולים להחזיר את חמאס מהכפור הפוליטי, שיוזמת טראמפ כופה עליו, למרכז הבמה.

המנצחות האמיתיות של הפסקת האש עומדות לדרוש את מה שישראל ניסתה למנוע

הציר שנתניהו וטראמפ עצמם טיפחו - קטאר, טורקיה וחמאס - הוא זה שמכתיב את סדר היום • הניצחון שלהם בהסכם הוא רק ההתחלה • בקרוב יעמיקו את דרישותיהם

12.10.2025 | מאת: ד"ר ניסים כץ

בעיצומו של הדיון הציבורי על "תמונת הניצחון" והמחירים הכואבים של הסכם טראמפ, קל לפספס את הסיפור האמיתי, הגדול יותר. מאחורי הקלעים, הרחק מעיני המצלמות המתמקדות בעזה או בישראל, מתרחש מהלך אסטרטגי שאת פירותיו קוצרות שתי מנצחות ברורות: טורקיה וקטאר. ההסכם המתגבש אינו רק עסקה לשחרור חטופים, אלא גם ניצחון אסטרטגי לציר האחים המוסלמים. האירוניה המרה היא שציר רדיקלי זה התחזק והתעצם דווקא תחת מנהיגותם של בנימין נתניהו ודונלד טראמפ, שלכאורה היו אמורים להיות חוד החנית במאבק נגדו.

קטאר היא הדוגמה המובהקת ביותר למשחק הכפול שהפך לאמנות. כבר שנים היא המממנת הראשית של חמאס. מעבירה מזוודות של מיליוני דולרים באישור ובתיאום עם ממשלת ישראל - כספים שתדלקו את מכונת הטרור, שילמו משכורות למחבלים ואפשרו את בניית מנהרות המוות. ואז, ברגע שהלהבות מתלקחות כתוצאה ישירה של מדיניותה, היא מציגה את עצמה כמתווכת ניטרלית והגורם היחיד שיכול להביא לרגיעה. כל הסכם שמציב את קטאר במרכז הבמה הוא ניצחון עבורה. היא מכבסת את תדמיתה, זוכה ליוקרה בינלאומית ומבססת את מעמדה כשחקנית מפתח - תוך המשך תמיכתה בארגון שאחראי לטבח הנורא ביותר בתולדות המדינה.

לצידה ניצבת טורקיה של רג'פ טאיפ ארדואן, הפטרון האידיאולוגי של האחים המוסלמים. ארדואן רואה בחמאס את חוד החנית של חזונו להגמוניה אסלאמית-רדיקלית במזרח התיכון. הרטוריקה הארסית שלו נגד ישראל אינה מקרית. היא נועדה לבסס את מעמדו כמנהיג העולם המוסלמי ולקרוא תיגר על המדינות הסוניות המתונות, שותפותיה של ישראל בהסכמי אברהם. כל הישג של חמאס, ואפילו עצם הישרדותו לאחר מתקפה ישראלית נרחבת, נתפס בעולם המוסלמי כניצחון לתפיסת עולמו של ארדואן. הפסקת אש שמשאירה את חמאס על רגליו מחזקת את הנרטיב שלו, שלפיו הדרך הרדיקלית היא היחידה להיאבק בישראל ובמערב.

אך כיצד הגענו למצב שבו ציר רדיקלי זה צובר כל כך הרבה כוח ולגיטימציה? כאן נכנסים לתמונה בנימין נתניהו ודונלד טראמפ, שניהלו מדיניות שהעניקה לקטאר חסינות כמעט מוחלטת. במשך יותר מעשור, ממשלות נתניהו קידמו את קונספציית "הפרד ומשול": החלשת הרשות הפלשתינית המתונה באמצעות טיפוח מפלצת חמאס בעזה. זו היתה טעות אסטרטגית קולוסאלית שהתפוצצה לנו בפנים.

במקביל, ממשל טראמפ, שהתמקד בקידום הסכמי אברהם, אימץ גישה עסקית צינית כלפי קטאר. בעודו מפעיל לחץ מקסימלי על איראן - הוא העניק לקטאר, התומכת הגדולה של הטרור הסוני, יחס מועדף. מדוע? התשובה טמונה באינטרסים כלכליים וביטחוניים. טראמפ התגאה בעסקאות ענק עם קטאר, כמו רכישת מטוסי בואינג במיליארדי דולרים על ידי "קטאר איירווייז", מהלך שהוצג כהישג אישי שלו וכחיזוק הכלכלה האמריקנית.

האסטרטגיה של טראמפ ונתניהו התבססה על אשליה מסוכנת: שניתן לדחוק את הסוגיה הפלשתינית לשוליים, לעקוף אותה באמצעות הסכמים עם מדינות המפרץ ולנהל את חמאס כבעיה מקומית. אירועי 7 באוקטובר הוכיחו כמה התפיסה הזו היתה מנותקת מהמציאות. הסוגיה הפלשתינית לא נעלמה - היא פשוט עברה תהליך של הקצנה והתחזקה תחת פטרונות חדשה, רדיקלית ונחושה יותר.

כעת, הציר שהם עצמם טיפחו - קטאר, טורקיה וחמאס - הוא זה שמכתיב את סדר היום. הניצחון הגדול שלהם בהסכם אינו סוף פסוק, אלא רק ההתחלה. בקרוב מאוד, הציר הזה ידרוש את מה שישראל וארה"ב ניסו למנוע: הקמת מדינה פלשתינית. זוהי תוצאה ישירה של מדיניות קצרת ראי, שהעדיפה רווחים טקטיים וכלכליים על פני ראייה אסטרטגית ארוכת טווח. המנצחות האמיתיות לא חוגגות בעזה, אלא באנקרה ובארמונות הפאר של דוחא.

[מוסף כלכליסט]

לאן הולכים מכאן

צה"ל יהיה בעזה שנה. חייבים פסגה בינלאומית דחופה. העולם יוביל להקמת מדינה פלסטינית. אנחנו צריכים להיזהר ביחסינו עם ארצות הברית, ולפקוח עין גם על רוסיה וסין. לישראל גם כדאי לקדם שיתופי פעולה עם כל האזור, כולל הרשות הפלסטינית. ואולי אנחנו זקוקים לכוח רב-לאומי, או שממש לא?

30.11.2023 | ראיון עם דן קרצר

פרופ' דן קרצר מלווה משאים ומתנים במזרח התיכון זה כ־40 שנה. הוא שירת בקהיר בתחילת שנות השמונים והיה מעורב מאז כמעט בכל המגעים בין ישראל לפלסטינים ולמדינות אחרות. וכדיפלומט אמריקאי, נקודת המבט שלו תמיד רואה יותר מרק את הסכסוך המקומי. לכן כרגע, הוא אומר, צריך לתת מקום מרכזי על לוח השחמט גם לסין ולרוסיה, או כמו שהוא מגדיר את זה — "שני תהליכים שישראל צריכה לשים לב אליהם". בהקשר הסיני הוא מציין את יוזמת החגורה והדרך, שנועדה לבנות רשת תשתיות תחבורתיות, מכבישים דרך נמלי ים ועד נמלי תעופה, לאורך מרכז אסיה כדי לשפר את דרכי המסחר והחיבור הכלכלי בין סין לעולם; ואת המאמץ הסיני ליצור קונטרה לסדר העולמי שארצות הברית מובילה מאז מלחמת העולם השנייה. "זה סוג של תחרות ביחסים בינלאומיים", הוא אומר. "אני לא מאמין שהם יצליחו, וזה אומנם לא איום ישיר על ישראל, אך זה איום על המערכת שארצות הברית בנתה לאחר מלחמת העולם השנייה."

ומה קורה עם רוסיה?

"היא מנסה לבצר את שליטתה באוקראינה ולהלך אימים על רפובליקות רוסיות לשעבר. אוקראינה היא הבעיה המיידית, אבל האמביציות של פוטין הן מעבר לה. ישראל שמרה על יחסים לא רעים עם רוסיה ב־30 השנה האחרונות, ומבחינתה היה בזה היגיון — יש אצלם אוכלוסייה גדולה של מהגרים מרוסיה, ולמה לבחור צד? אבל ייתכן שכעת רוסיה מאלצת את ישראל לבחור צד, כי לשבת על הגדר כרגע משמעו לנקוט עמדה, וייתכן שכבר בשנה הקרובה לא יתאפשר לישראל לעמוד מהצד בעניין אוקראינה או אגרסיות רוסיות אחרות."

ובתמונה הגלובלית הזאת, איפה ישראל צריכה להיות מול הפלסטינים?

"בשנותיו של נתניהו, ממשלות ישראל לא היו מעוניינות בקידום שלום עם הפלסטינים, בייחוד בשנה האחרונה, עם הממשלה הקיצונית שהקים. כאן נדרשת פניית הפרסה."

איך עושים פניית פרסה אחרי האירועים חסרי התקדים של 7 באוקטובר?

"פניות פרסה הן דבר מסוכן אם הן נעשות מהר מדי — לכן צריך להאט, לתכנן היטב את המהירות שלך, להבין מאיפה מגיעה תנועה — אבל זה הכיוון שישראל והפלסטינים צריכים ללכת אליו. אף אחד מהצדדים לא יהיה מסוגל ליזום את התהליך הזה בעצמו, וזה אומר שארצות הברית תהיה חייבת ליזום אותו, ככל הנראה במקביל לאחרים — האירופים, הקוורטט הערבי (מצרים, ירדן, איחוד האמירויות וסעודיה). הם יצטרכו להביא את שני הצדדים להבין שעליהם למצוא דרך להיפגש כדי להיפרד. ישראל תצטרך לעבוד קשה, בשיתוף הקהילות האזוריות והבינלאומיות, כדי לייצר את התנאים לצמיחתה של הנהגה חדשה בעזה, כדי שחמאס לא יוכל לחשוב שהוא יכול פשוט לחזור למשול שם."

הפלסטינים הם החזית הבווערת כרגע, אבל לא היחידה. מה לגבי חזבאללה ואיראן?

"כולם יודעים שחזבאללה הוא איום גדול בהרבה מחמאס. המטרה שלו זהה לזו של חמאס — הוא היה רוצה לראות את ישראל נעלמת, אבל בינתיים הוא רוצה לגרום לה אי־נוחות. וטראי מה קורה: האוכלוסייה שלכם בצפון עברה דרומה, כלומר גבולות ישראל התכווצו עוד לפני שיש איזשהו משא ומתן. אין לך גבול בטוח בעזה כרגע ואין לך גבול בטוח בצפון."

מה עושים עם זה?

"העניין הקריטי לישראל בשנה הקרובה הוא להציג די הרתעה ונחישות בצפון כדי לאכלס מחדש את קריית שמונה, מטולה ושאר היישובים שם, להיות מסוגלת לומר לתושבים בכנות: 'המדינה מסוגלת להגן עליכם'. חלק מזה יהיה הגנה

פסיבית — מקלטים טובים יותר, גדרות טובות יותר — וחלק מזה יצריך תוספת כוחות צבאיים. לא יהיה אפשר לדלל את מספר החיילים שם. צריכים להיות שם יותר כוחות ביטחון ומודיעין, ובתקווה הדברים האלה יעבירו לחזבאללה את המסר שלא כדאי לו להתחיל משהו, ולציבור הישראלי את המסר שצה"ל ואנשי המודיעין מוכנים לכל תרחיש."

ומה לגבי איראן?

"הממשלה הישראלית צריכה להחליט בשנה הקרובה אם להמשיך בגישתו של נתניהו מהעשור האחרון, של דחיית כל אפשרות לדיפלומטיה עם איראן, או לקבל את העובדה שדיפלומטיה יכולה לייצר הסכם, שאומנם לא יהיה מושלם, אבל עדיין יהיה טוב יותר מהסטטוס קוו. ההסכם של המעצמות על תוכנית הגרעין האיראנית (JCPOA) מ-2015 עבד — הוא לא היה מושלם, היו לו הרבה חסרונות, כולל מגבלות הזמן, אבל בשורה התחתונה, התוכנית האיראנית נעצרה לשלוש שנים, וחלק גדול ממנה אפילו נסוג. אבל אז הנשיא הטיפשי (foolish) שלנו דונלד טראמפ חזר בו מההסכם, לאחר שנתניהו דחק בו לעשות זאת. עכשיו ישראל צריכה לשנות כיוון — קבלו את העובדה שדיפלומטיה קשוחה ככל הנראה תניב תוצאות טובות יותר מגרעין איראני."

ואם נחזור לזירה הפלסטינית, מה הם צריכים לעשות?

"חשבון נפש. אף שהרשות אינה חלק מהמלחמה הזו, היא בקושי מושלת בגדה, ובקושי עושה את מה שנדרש ממנה כדי להפוך למדינה. זה חבל, כי ב-2011, כשסלאם פיאד היה ראש הממשלה שם, הבנק העולמי וקרן המטבע הבינלאומית הצהירו שפלסטין מוכנה להיות מדינה, לו רק היה הסכם להקמתה. ב-12 שנה האחרונות הרשות נעה בדיוק בכיוון ההפוך. אז בחשבון הנפש שלהם הם צריכים לשאול את עצמם — מה עשינו שהביא אותנו למצב הזה? למה איבדנו את אמון הציבור? איך איבדנו את עזה? למה לא הגבנו ליוזמות ישראליות ואמריקאיות, גם אם הן לא היו מושלמות? הן היו צריכות לזכות לתגובה, וזה היה מוביל לדיונים ומשאים ומתנים נוספים."

אבל לא רק הפלסטינים צריכים לשאול את עצמם שאלות, הוא מדגיש. "אם את רוצה לדעת איפה שני הצדדים יהיו בעוד שנה — אז בתקווה בחשבון נפש מתקדם. הוא נדרש גם מישראל. ישראל טובה מאוד בוועדות חקירה, ואני אומר את זה בכבוד גדול, כי רוב המדינות לא עושות את זה, הן מטאטאות את הבעיות שלהן מתחת לשטיח וממשיכות הלאה. ועדות חקירה הן דבר בריא, אבל זו שתגיע אחרי המלחמה תהיה מאתגרת ביותר, מכיוון שיידונו בה לפחות שלושה תחומים עיקריים שבהם ישראל נכשלה. התחום הקריטי ביותר הוא הפוליטי — לא רק מה שהקבינט וראש הממשלה ידעו, ומתי הם ידעו, אלא גם, וחשוב בהרבה, איזו מדיניות הוביל ראש הממשלה במשך 10-12 שנים, מדיניות שהעצימה את חמאס על חשבון אש"ף, וכיצד הוא סבר, לנוכח המצע של חמאס והמעורבות שלו בטרור מאז הקמתו, שהארגון הזה הוא פרטנר עדיף לישראל."

לך יש הסבר לזה?

"מעולם לא היתה לו כוונה לייצר פתרון של שתי מדינות, והיתה לו כוונה לבסס את התנאים לסיפוח של חלק מהגדה אם לא כולה. ואם אתה רוצה שחמאס יהיה הפרטנר שלך אז אתה מתעלם ממה שחמאס עושה וממה שהמומחים אומרים לך עליו, כי אתה רוצה שהם יהיו הפרטנר שלך, ואתה רוצה לחסל את הרשות הפלסטינית."